Par Medicīnas muzeju un manu mūžu

Gunārs Cīlītis

Pārkāpjot 80 gadu sliekšni, varu atskatīties uz dažādām sava mūža epizodēm, arī dažādām darba vietām, kaut gan vairāk esmu strādājis kā brīvmedicīnietis visādos mākslas žanros. Atceros Medicīnas vēstures muzejā aizvadīto laiku, kur oficiāli strādāju kādu gadu (1947–1948), gan skaitīdamies Zinātņu akadēmijas Bioloģijas un eksperimentālās medicīnas institūta štatos kā preparators, bet vēlāk biju saistīts ar profesoru Paulu Stradiņu un viņa pasūtījumiem līdz pat 1955. gadam.

Manas darba gaitas vispār sākās ar ganos iešanu Lēdurgā un Vildogā pie dažādiem saimniekiem, pēc tam (1942–1944) mācījos Jēkaba Bīnes vadītajā Mākslas amatniecības skolā par metālkalēju un strādāju Pieminekļu valdē pie ģenerāļa Tepfera. Skolā galvenā teikšana bija Bīnem, nācu saskarē arī ar ļoti zināmiem cilvēkiem – Džemu Bodnieku, Arnoldu Naiki; citā grupā pie audžām mācījās tikai viens puisis, ļoti skaists – tas bija Rūdis Heimrāts. Gars bija ļoti nacionāls: vācu laikā mēs, metālisti, 18. novembrī bijām aizgājuši uz Brāļu kapiem, ko tad vēl nedrīkstēja darīt. Aizturēja šucmaņi, visiem pārbaudīja dokumentus, pēc tam palaida, bet ziņoja skolai. Direktors Bīne izsauca vairākus skolniekus uz savu kabinetu, arī mani, ieteica pārdomāt, ko darām. Pēc tam katram paspieda roku un ieskatījās acīs. Viņš itin kā gribēja, bet nedrīkstēja sacīt: “Zēni, jūs darījāt pareizi!”

Tieši Jēkabs Bīne ieteica mani darbam Pieminekļu valdē, toreiz ļoti nacionālā organizācijā. Dzirdēju ģenerāļa Kureļa, Konstantīna Čakstes uzvārdus jau toreiz, bet īpaši populāri tie nebija. 1944. gada vasarā braucu ekspedīcijā uz Dundagu un Lībiešu krastu, līdz Sīkragam, kur veica senu celtņu uzmērījumus, pirms tiktu atbrīvota no ēkā karadarbībai brīva zona. Apskatījām ļoti daudz pieminekļu, zemnieku un zvejnieku koka ēku, arī Dundagas pili. Bet augustā mani iesauc vācu kara gaisa izpalīgos. Strādājām pie Skrīveru tilta, iedzīvojos augoņos. 1944. gada oktobrī dezertēju, piekukuļojot vācu unterīti Rīgā. Braucām no Skrīveru tilta, no Salaspils uz Rīgu, kad notika karaspēka lielā evakuācija, lai atdotu Rīgu krievi. Lai zēni nebēgtu projām, viņiem bija solīts, ka Rīgā varēsot trīs dienas pavadīt pie vecākiem. Taču vilcienu Rīgā apstādināja nevis apakšējā stacijā, bet augšā, uz tā perona, no kura ved uz Jūrmalu un Kurzemi. Kvartāli ap staciju bija ielenkti, staigāja žandarmi,

iet drīkstēja tikai līdz Marijas ielas stūrim. Man bija pudele šņabja, ko piesolīju terītim, ja viņš mani pavadītu līdz mājām Grīziņkalnā. Viņam tieši bija dzimšanas diena – 21 gads. Bija ar mieru – izgājām pa Marijas un Avotu ielām uz mūsu mājām Pērnavas ielā 54. Mājās bija tēvs, māte mobilizēta ierakumu rakšanai pie Bišumuižas. Vācieti paēdinājām, vaicāju latviski tēvam, ko man darīt. “Dēls, neņemos atbildēt, lai Dievs izšķir, pašam jātiek skaidrībā.” Norunājām, ka šovakar tēvs būs mājās, gaidīs mani. Sabučojāmies, aizvedu vācieti atpakaļ uz staciju. Taču pēc tam sargi mani vairāk neaizturēja, biju kļuvis itin kā uzticams. Aizstaigāju viens pats līdz Parka ielai un tālāk pieliku pēdu, – pie tēva. Viņš mani aizveda pie māsas. Tā kā kāja augoņos, aizstaigāju pēc tam uz prefektūras lazareti uz pārsiešanu, sacīju, ka no daļas esmu atpalicis slimības dēļ. Man izdeva pagaidu uzturēšanās atļauju Rīgā. Tā slapstījos, kamēr krievi 13. oktobrī ieņāca Rīgā. Nesacīju nevienam, ka esmu bijis vācu armijā, un patiesībā jau karā nemaz netiku bijis.

Tiku atpakaļ Pieminekļu valdē, bet tur bija īsta Ulmaņa laiku mantu glabātuve, pat Kārļa Ulmaņa bikses. Man lika izšķirot pirmskara grāmatas, varēju priekš sevis nobēdzināt “Senatni un mākslu”, “Latvija 20 gados” greznos iesējumos. Vēl tagad man mājās ir šīs “zagtin zagtās” grāmatas. Taču Pieminekļu valdi drīz nolikvidēja, un tā arī nevarēja dot broņu pret iesaukšanu krievu armijā. 1945. gada janvārī aizgāju uz VEF’u, tur mani pieņēma reklāmu birojā, kur strādāja Balodiņa(?), kas bija kādreiz reklamējusi “Minoksu”. Bija jāzīmē kaujinieciski lozungi, plakāti. Deva spirtu pindzeļu mazgāšanai, pindzelēm gan tika vismazāk.

Pēc kara nāca likums, ka tos, kas vēlas turpināt izglītību, nedrīkst aizturēt. Varēju iestāties Jaņa Rozentāla Mākslas vidusskolā, iesākumā – tās vakara kurssos, jo biju jau mācījies 2 gadus pie Bīnes. Vispirms tiku par skolnieku pie Pladera, tad viņu nomainīja profesors Tillbergs. Un tad, 1948. gadā, jau nāca Mākslas akadēmija un neilgi pirms tam arī Medicīnas vēstures muzejs. Romāns Tillbergs man izstāstīja ceļu uz Stradiņa slimnīcu, braucu ar velosipēdu no Grīziņkalna. Pārdaugavu tolaik ne pavisam nepazinu, nezināju vēl, ka tur kādreiz būs jānodzīvo mūža lielākā daļa, Struteles ielā, pavisam netālu no tās slimnīcas.

Profesora Stradiņa medicīnas muzejs toreiz atradās slimnīcas teritorijā koka barakā iepretim Stradiņu ģimenes mājai. Un nokļuvi tur prof. Tillberga aicināts. Tajos gados es mācījos Rozentāla Mākslas vidusskolā un prof. Tillbergs bija mana kursa vadītājs. Tillbergu un Stradiņu saistīja sena draudzība. Viņš bija gleznojis arī vairākus prof. Stradiņa ģimenes locekļus un neatteica savu padomu muzeja izveidē, kā arī pats gleznoja muzejam daudzus darbus.

Prof. Stradiņš kādā nišā bija iecerējis novietot kādas statujas kopiju – laikam Eskulāpijs, bet kamēr tās vēl nebija, vēlējās to aizvietot ar zīmējumu pēc fotogrāfijas (“Upurēšana Eskulāpijam” – pēc H. Semiradska gleznas).

Nišā bija iestiprināts melns papīrs – ar tādiem kara gados vakara stundās aizklāja dzīvokļu logus. Uz šī papīra man ar křītu bija jāzūzīmē šī skulptūra, radot ilūziju par skulptūras izmēriem un plastiku. Zīmējums, liekas, izdevās, Tillbergs mani slavēja, bet prof. Stradiņš piedāvāja man vietu ar mēneša algu muzeja

darbinieku skaitā. Piedāvājumu pieņēmu, ne visai veiksmīgi mēģinādams to savienot ar mācībām Rozentāla Mākslas vidusskolā. Toties man pavērās iespēja iepazīt līdz tam man pilnīgi nezināmu pasauli, kurā ļoti negaidītā veidā savijās medicīnas un mākslas vēsture.

Prof. Stradiņš bija savācis neskaitāmus ar medicīnas vēsturi saistītus eksponātus – gleznas, gravīras, reprodukcijas un priekšmetus vai to kopijas no sirmās senatnes līdz mūsu dienām. Visi šie eksponāti nezinātajam stipri juceklīgi bija izvietoti daudzajās telpās (laikam 19 istabās un 2 zālēs).

Nezinātajam sakarību starp šiem priekšmetiem bija grūti uztvert, bet cik aizraujošu stāstījumu nācās dzirdēt, kad caur šīm telpām interesentus pavadīja pats profesors! Katrs priekšmets vitrīnā, katra glezna un zīmējums it kā atdzīvojas un kļūva nozīmīgs. Strādādams muzejā es daudzas reizes dzirdēju šo stāstījumu, kad profesors pavadīja kādu no zinātnieku grupām un līdz pat šai dienai itin kā dzirdu profesoru pieminam tādus vārdus kā Vezālijs, Avicenna, Paracelzs u.c., kas līdz tam man bija nedzirdēti. Ne visi glezniecības darbi, kas greznos rāmjos ierāmēti, tur bija mākslas darbi. Ļoti bieži tās bija kopijas, vai arī tādu “mākslinieku” darbi, kāds biju es pats. Rāmis bieži tad bija lielāka vērtība par pašu darbu, bet profesoram bija svarīgs saturs un portretiskā līdzība – nepārtrauktība viņa scenārijā. Par medicīnas vēsturi ļoti bieži mani un līdzīgu autoru darbi šajos rāmjos nokļuva pēc tam, kad tos bija korigējusi prof. Tillberga roka, jo tajos gados man par gleznu skaitījās tikai uzšvunkots darbs, maksimāli skaļas krāsu attiecības, kas ne vienmēr bija atbilstošas attēlojamam uzdevumam.

Liekas, ka prof. Stradiņš kļūdījās, neticot fotogrāfijas dokumentālajai vērtībai un liekot melnbaltās ārstu fotogrāfijas pārcelt eļļas krāsās uz audekla, kur es tad atļāvos savus “gleznieciskos” eksperimentus, nerēķinoties ar attēlojamās personas raksturu un laikmetu.

Tas gan attiecās uz manu darbību, bet muzejā strādāja arī citi, toreiz jauni, mākslinieki, piemēram, draugs un skolas biedrs Tālis Strautmanis un Leo Kokle. Ar Kokli es iepazinos medicīnas muzejā. Viņš muzejam uzgleznoja daudzus labus darbus, negrēkojot ne pret medicīnas, ne glezniecības likumiem. Reiz es lielajā zālē ieraudzīju maza auguma kuprīti, ņemamies ar garu finieri, kas bija nolikts visā zāles garumā. Viņš mālēja lielu gleznu par medicīnas tēmu, un es skatījos, kā viņš to dara. Atceros, ka viņš strādāja ar lupatiņu tamponiem, varbūt bija arī otas, bet es atceros tamponus. Domāju, cik forši, cik veikli viņš darbojas! Sākām runāt, un es uzzināju, ka mazais ir Leo Kokle. Toreiz tas neko neizteica, viņš bija tāds pats jauns, sitās mākslā. Milzīgi garajā gleznā, kas aizņēma vai visu sienas garumu pēc kādas franču gravīras viņš ļoti gleznieciski pārfrāzēja medicīnas zvaigznāju no Hipokrata līdz 19. gs. Kokle vairākas reizes veiksmīgi portretēja arī pašu profesoru. Caur Kokli es iepazinos ar Jāni Pauļuku, kurš gan muzejā nestrādāja, bet reizēm tur iegriezās un mums jaunajiem bija neapstrīdama autoritāte. Pauļuks bija Leo draugs, kupliem matiem, vētrains. Tā muzejā sākās arī mūsu pazīšanās, draudzība ar Leo. Kokle kļuva man par paraugu un draugu.

Muzejam daudz strādāja profesora meita Irēne Stradiņa. Viņas diplomdarbs Mākslas akadēmijā Tillberga meistardarbnīcā bija visciešākā sakarībā ar tēva veidoto muzeju – Pirogovs pie ievainotajiem Sevastopolē. Ar Irēni Stradiņu kopā noformējām vairākus standus un ekspozīcijas dažādās ZA sesijās un ekspozīcijās, kur vajadzēja parādīt Eksperimentālās medicīnas un bioloģijas institūta darbu.

Muzejā atceros vairākas amizantas epizodes ar profesoru Tillbergu, nemaz nezinu, vai tās drīkst stāstīt. Kad veidoju to Asklēpiju, Tillbergs ik pēc pusstundas atnāca skatīties, kā zīmēju – ar baltu krītu uz melnā aptumšojuma papīra, mēģinot darbu dabūt plastisku. Ar katru nācienu profesors kļuva jautrāks un jautrāks. Beigās, jau krietnā švunkā, viņš uzkāpa uz sastatnēm, lai ar meistara roku ievilktu galīgos štrihus. Ar šausmām manīju, ka Tillberga stāvs atdalās no kāpnītēm, profesors krīt, es pēdējā mirklī viņu uztvēru un noturēju, ar spēku noturēju, citādi būtu vai nosities. Profesors Tillbergs man beigās atdod krītu: “Cilīt, vai Tu zini, cik Tu esi dumjš?” Es: “Nezinu, profesora kungs!” – “Nu vai Tu zini, cik labi Tu esi uzzīmējis! Kad profesors Stradiņš to ieraudzīs, viņš no prieka apmīžīsies!..” Tad Tillbergs paņēma mani pie rokas un aizveda uz to vietu, no kurienes vairākkārt bija pie manis nācis. Tā bija muzeja istaba ar Babilonas nolējumiem no Britu muzeja, kur melnu obelisku ielokā Tillbergs sadzēra šņabi ar kādu amatnieku. Telpas galā uz jūrnika lādes sēž amatnieks ar baltu bārdiņu, izskatās pēc Raiņa. Kā nākam iekšā, steidzīgi kaut ko aizlaiž aiz pūra lādes. “Nebaidies, velc ārā, tas ir mans audzēknis” – tā Tillbergs. Uz lādes ietinamais papīrs, reņģes un maizīte, bet glāzu nav, jādzer no pudeles. “Dzersim no kakliņa, ja saslimsim, profesors Stradiņš mūs izārstēs”. Te pudele apgāžas, šņabis uz maizītēm un reņģēm. Solidais amatnieks mēģina samirkušo nodalīt no neskartā. Es klusēju, Tillbergs sēž un raugās, tad: “Ko āksties, ņem visu kā ir un ēd nost”. Tā Pēterburgas akadēmiķis pārsteidza ne tikai savu audzēkni, bet arī solīdo amatnieku. Tāda epizode bija ar Eskulāpu, kas nobeidzās ar greznu pasēdēšanu.

Jau skolas gados, kad profesors Tillbergs nāca uz mūsu skolu, manījām, ka viņš ir nikns, kad nav mazliet iedzēris. Kad bijām jau labāk pazīstami, iedrošinājos profesoram pavaicāt: “Kāpēc Jums vienmēr tas mazais čemodāniņš ir līdz?” Tas bija tāds kā amatniekiem, kur nēsā darbarīkus. “Kā tad Jūs gribat, lai es, profesors, tās abas pudeles kabatā nēsātu?” Profesors bija ļoti atklāts un bohēmisks, lai gan viņa gleznieciskā maniere ar šādu dzīves veidu nepavisam nesagājās. Tādas pasēdēšanas muzejā iznāca šad un tad. Neatceros, vai tajās kādreiz bija piedalījies gleznotājs Caune, vismaz es ar viņu nekad kopā dzēris netiku.

Man ir saglabājušies pieraksti. Kaut kas līdzīgs dienas grāmatai no tām dienām.

Te tikai daži fragmenti, pieraksti no 1947. gada otrās puses. Tur minēts darbs muzejā kopā ar Tāli Strautmani un arī Sergeju Maskalovu, kas vēlāk bija kombināta “Māksla” direktors, arī ar Irēni Stradiņu.

1947.

30.VI Tillbergs pa telefonu izsauc mani uz klīnisko slimnīcu palīdzēt veikt kādu zīmēšanas darbu uz melnā papīra, kas iesprausts nišā. Skulptūrai kaut kāds

Leo Kokle. Gunāra Cīliša portrets. 20. gs.
50. gadu sāk. Repr. no grāmatas: Ilze Konstante.
Leo Kokle (1924–1964). Rīga : 2005

sakars ar medicīnas vēsturi Par darbu prof. T. man iedod 400 gramus speķa.

2.VII joprojām zīmēju šajā nišā.

15.VII ar Romānu Tillbergu braucam uz medicīnas muzeju.

Prof. Stradiņš pieņem mani darbā par mantzini (450. –).

6.VIII darbā turpinu aizvakar iesākto doktora portretu (no foto); prof. Stradiņš saka, ka tā varbūt varētu mālēt Staņislavski, bet ne ārstu. Irēne solās runāt ar tēvu – viņai patīk. Darbam spilgtas krāsas.

12.VIII ZA noraidījuši Stradiņa priekšlikumu pieņemt mani darbā par mantzini. Iesniegts jauns lūgums par manu ieskaitīšanu štatā par muzeja pārzini!

15. VIII mocos ar daktera portretu – neiet.

13. XI prof. Stradiņš atļauj savā kabinetā (ķirurģiskajā nodaļā) mālēt lielu bildi “Pirmā asins pārliešana PSRS”, darbu jādabū gatavu līdz ZA

sesijai, bet, lai cik kabinetā labi, gatavu līdz sesijai to nedabūt. Gleznā vairāk kā 10 figūras, nav arī gaismas.

18. XI prof. Stradiņš beidzot sapratis, ka līdz sesijai darbu gatavu nedabūt un tāpēc bilde var pagaidīt, bet viss spēks tiek virzīts citu eksponātu sagatavošanai – taisu kopā ar Irēni tajā pašā kabinetā.

19. XI ar Irēni strādāju cauru nakti – miegam dažas rīta stundas.

20. XI pēc “izgulēšanās” mājās nebraucu, jo Irēne apgādās ar ēdamo. Vakarā aicinu palīgā Tāli (Strautmani). Trijatā strādājam līdz 9-iem rītā.

21. XI no rīta mājās 1 ½ stundas guļu. Tad atpakaļ uz slimnīcu. Tur Irēne ar Tāli un vēl kādu jaunekli jau priekšā – strādājam atkal nakti ieskaitot.

22. XI sestd., mēs vairāk mokāmies ar miegu kā strādājam. Irēne visdūšīgākā. Vai tas būtu profesora nopelns, ka Irēnes organisms pareizāk briedis. Es un pārējie neesam darbam spējīgi – no 10–13 guļam. Strādājam līdz 19-iem. Pirmdien izstādes atklāšana. Darba ātrums un miegainība briesmīgi, atsaucās uz tā labumu, bet esam pārāk noguruši, lai to saprastu.

23. XI – šonakt izgulējos. 9-os pie Irēnes, no turienes 4 automašīnā braucam uz izstādes telpām ZA. Sakārtojot eksponātus, pamanām tādas kļūdas un

paviršības, kādas nekad nedrīkstētu atstāt. Nostrādājām visu nakti un tomēr salīdzinot mūsējo – Eksperimentālās medicīnas un bioloģijas – standu ar citiem – mums kļūst neērti. Noraidīts tas netika, jo skaitījās prof. Stradiņa stends. Labākais, ko iztaisījām un kas izsauca apbrīnu, bija Ferliņas pirtiņa kuru “uzbūvējām” koridora galā. Attiecīgi izgaismojot, radās labs efekts. Pirtiņai vajadzēja rādīt seno tautas dziedniecību. Ferliņa bija briesmīgi lepna uz savu pirtiņu. Mēs arī. Tas bija vienīgais izstādes darbs, par kuru nekaunoties varējām teikt, ka tas ir mūsu darbs.

24. XI pirmd? Šodien atklāj izstādi, bet mēs vēl labojam un būtu vēl labojuši, ja 14-os mūs neizvestu laukā, jo ieradās pirmie apmeklētāji.

25. XI kopš nedēļas atkal skolā – man un Tālim brīdinājums.

29. XI sestd., aizeju uz muzeju, mani noķer sekretāre – atkal darbs. Prof. mani gaidīs 17-os Stabu ielas dekanātā. Darbs – burtiņu rakstīšana līdz vieniem naktī, tad paņēmis darāmo līdzī braucu uz mājām, apsolu rīt 11-os ierasties ar padarīto

30. XI svētd., pamostos 11-os!!! Strādāju – griežu visādas diagrammas un burtiņus – briesmīgi daudz, 4-os naktī darbs padarīts.

Decembris

1. pirmd., guļu 4 stundas, pierunāju Sergeju nākt talkā. Stabu iela. Viss mans darbs ne velnam neder. Burtiski viss tiek aizmests, jo esmu rēķinājies tikai ar izmēriem un nevis, kā viņi “sēž iekšā”. Viss tiek pārtaisīts. Prof. briesmīgi lamājoties, brīžam arī slavējot. 24-os ceļam savu darbu pie sienas. Bezgaumīgs un sasteigts darbs, bet lēnāk strādāt nevarēja. No prof. 100 rbļ. katram.

(Tālāk trūkst piezīmes.)

Muzejā un akadēmijā staigāju ar ūsām, kopš Mākslas akadēmijas karnevāla, kuram biju tās uzaudzējis. Biedri sacīja, lai nenoskujot pagaidām, lai paaugot garākas. Mani vairākkārt aizturēja čekisti: “Подозрительный тип с усами и шляпой!” Mākslas akadēmijas komsordze Novožņeca mani izsauca: “Kam Tev tās ūsas, Tu taču neesi padomju studenta tips”. Bet es atbildēju: “Bet kā tad tā, viss Politbirojs ir ar ūsām!” Viņa pagriezās un neteica ne vārda. Bet ap Staļina bērnu laiku biju sienasavīzei uzzīmējis karikatūru, jo sakarā ar šiem politiskajiem notikumiem karnevālu te gan aizliedza, gan atļāva. Karikatūra nozuda no sienas, mani neuzņēma komjaunatnē, teica: “Рисунок сдали туда, куда положено !” Kad beidzu Akadēmiju man sacīja: “За Вами мы следили все эти годы”. Tā toreiz gāja. Dzirdēju, ka Novožņeca vēlāk mirusi Izraēlā.

Mazliet vēlāk “atkušņa laikā” republikas jauno mākslinieku izstādei veidoju savu pašportretu “Uz tilta”(“Pret vēju”) – eju ar šalli un hūti pāri Daugavas tiltam, spīdējot spēcīgam vējam. Tas bija kā jauno mākslinieku centienu apliecinājums, tika asi kritizēts augstās komunistu sanāksmēs kā negatīvs piemērs. Jāzeps Pīgoznis vēl tagad atceras, cik asi to pēlis rakstnieks Jūlijs Vanags, Pelšem un Vosam klausoties.

Būtībā jau es nekad neesmu bijis nacionālists, bet vienmēr esmu bijis opozīcijā. Krievi mani pataistīja par opozicionāru ar saviem meliem, lai gan esmu bijis glēvs opozicionārs. Ja kāds vadītu, varbūt kaut ko darītu, bet iekšēja nepieciešamība pēc dumpja ir. Vēl tagad.

Irēne Stradiņa ar savu skolotāju profesoru J. R. Tillbergu. 1972. gads. Ulda Zemzara foto

Vēlāk vairāk strādāju grāmatu grafikā, karikatūrās un plakātos, veidoju leļļu filmas.

Muzejā iepazinās ar prof. Stradiņa dēlu – tagadējo akadēmiķi Jāni Stradiņu. Jau jauneklā gados viņš pārstēdza ar savu zināšanu plašumu un pamatīgumu un bieži aizvietoja pašu profesoru, pavadīdams daudzus muzeja viesus.

Dēla balss bija ļoti līdzīga tēva balsij. Daudzreiz klausoties domāju, ka runā profesors, bet izrādījās, ka runā viņa dēls. Vēlāk mēs ar Jāni sadarbojāmies, kad abi ar Sašu Stankeviču veidojām vāku heterociklisko savienojumu žurnālam, ko izdeva Organiskās sintēzes institūts 1964. gadā. Tagad ir 2007. gads, bet žurnāls joprojām iznāk ar tādu pašu vāku. Tātad moderns dizains ir bijis. 1998. gadā pēc Jāņa lūguma uzzīmēju Stradiņu dzimtas ģerboni: “Gutta cavat lapidem”. Laimonis Šenbergs sacīja, ka zīmējuma, dizaina ziņā tas esot pavisam labs, bet heraldikas likumiem īsti neatbilst. Bet lai nu paliek, ja Stradiņam pašam patīk.

Mana māte Marija Dmitrenko bija ukraiņiete. Tēvs ar viņu iepazinās Mandžūrijā, Harbinā. Vēlāk atgriezās Rīgā, strādāja par beķeri Grīziņkalnā, tādēļ arī uzliku viņam klinģeri kā pieminēkli Meža kapos. Būtībā jau pats esmu Grīziņkalna puika, iesvētīts Pāvila baznīcā.

Gribu vēl savākt savu jubilejas izstādi ar iekrāsotiem avīžu izgriezumiem, tādām kā kolāžām – avīzes esmu lasījis un krājis visu mūžu, tematiski izgriezumi. Arī savas daudzās grafikas (no žurnāla “Zvaigzne”, mazliet arī “Liesmas”), kuras uzskatu par labāko, ko uztaisīju. Nezinu, vai šī izstāde izdosies, kā domāju. Esmu itin kā izniekojis savu mūžu – ne īsti gleznotājs, ne īsti grafiķis, arī kinofilmas un

monētas, daudz esmu laika pavadījis mākslinieku bohēmā. Nezinu, kā sevi parādīt. Izstādišu tikai kādas astoņas lielākās gleznas; arī grafikas izklīdušas kur kurējā, tomēr ceru, ka kopā kaut kas iznāks. Tikai nav pārliecības, ka šo izstādi maz vairs piedzīvošu – slimība pieņemas.

P. S. Šā gada 11. februārī mūžības ceļos aizstaigājis Gunārs Čilītis (1927–2007) un 2007. gada 3. maijā svinēt savu 80. mūža gadadienu viņam vairs nebūs lemts. Gunārs Čilītis bija ļoti apdāvināts un ļoti daudzpusīgs latviešu mākslinieks. Viņš bija arī brīnišķīgs cilvēks – godīgs, izpalīdzīgs, atvērts jaunām idejām, kolēģu un draugu cienīts un mīlēts. Helēna Celmiņa, viņa ilggadēja paziņa, sacīja, ka Čilīti droši varētu izsludināt par svēto, ja vien viņš nebūtu tik daudz dzēris un pīpējis. To pašu apliecina gleznotāja Biruta Baumanes savās atvadu rindās (*Kultūras Forums*, 2007, 16.–23. febr., Nr. 7).

Kaut gan darbs Medicīnas vēstures muzejā bija tikai epizode Čilīša mūžā, viņš prof. P. Stradiņa muzejā aizvadīto laiku atcerējās gan ar bijību, gan ar nostalgiskām skumjām, gan ar tādu kā vainas apziņu – neesot varējis visu padarīt tā, kā profesoram un arī viņam, Čilītim, būtu gribējies. Glabāja P. Stradiņa roku rakstītu zīmīti, ka viņu atlaiž no darba institūtā (muzejā) darba kavējumu dēļ. Atmiņu fragmentus, kas tiek publicēti, daļēji uzrakstīja mākslinieks pats (viņš arī uzrakstījis savu dienasgrāmatu izvilkumus no tiem laikiem), daļēji tos pastāstīja plašākā, atklātā un ļoti atraisītā sarunā š. g. 12. janvārī. Izdzērām dažus konjaciņus, mākslinieks bija pacīlāts un priecīgs, stāstīja arī par saviem nodomiem. Diemžēl, kā allaž notiek, nepietika laika izrunāt visu līdz galam. Bijām sarunājuši tikties vēlreiz, izdiskutēt vēl dažas detaļas, pēc tam, kad stāstītais tiks sakārtots vienotā rakstā. Bet, kad aizsūtīju materiālu autoram, sarunai turpinājuma vairs nebija: Linezers, aizkuņģa dziedzera audzējs, metastāzes aknās... *Sit tibi terra levis*.

Jānis Stradiņš

On the Medicine Museum and My Life By Gunārs Čilītis

These are the memoirs of the distinguished Latvian painter and graphic artist Gunārs Čilītis (1927–2007), focusing on his first steps as an artist, but particularly on his work at the Museum of the History of Medicine. The article was written in January 2007, one month before the artist's death. Čilītis worked at the Pauls Stradiņš Museum of the History of Medicine and produced work commissioned by Professor Pauls Stradiņš between 1947 and 1955. He worked with Professor J. R. Tillbergs, I. Stradiņa and T. Strautmanis. In 1947 and 1948 Čilītis was on the staff of the museum as part of the Institute of Biology and Experimental Medicine of the Academy of Sciences. The text includes fragments from the diary which the artist kept in late 1947 – ones which describe the atmosphere and the working conditions at the Museum of the History of Medicine at that time.